

Відгук
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Артюшиної Марини Віталіївни
на дисертацію Рябець Ірини Володимирівни
«Професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з
громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)»,
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Стрімкий науково-технічний прогрес, посилення демократичних процесів та затвердження громадянських цінностей, потреба в розвитку інформаційного суспільства та захисті національних інтересів в інформаційній сфері збільшують актуальність підготовки фахівців з комунікацій та зв'язків з громадськістю в Україні. Сьогодні кожен соціальний інститут, незалежно від сфери діяльності (політика, економіка, освіта тощо), має займати активну суспільну позицію, взаємодіяти з органами влади, суспільними організаціями, бізнес-структурами та окремими громадянами для підтримки ефективності свого функціонування та розвитку. Відповідно зростає важливість підготовки фахівців, здатних забезпечувати продуктивні суспільні зв'язки, поширювати і просувати досвід, розробки та ресурси організації, яку вони представляють. Такі фахівці мають вирізнятися широким колом професійних та соціально-психологічних компетентностей, а відповідна підготовка – враховувати не лише кращі зарубіжні аналоги, а й вітчизняні напрацювання.

У науковому плані цікаво прослідкувати становлення професійної підготовки фахівців із зв'язків із громадськістю, побачити чинники, тенденції, проблеми та перспективи її розвитку, узагальнити напрацьований досвід та науково обґрунтувати її теоретичні та методичні засади її подальшого удосконалення.

Відповідно, тема дисертаційного дослідження Рябець Ірини Володимирівни «Професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» є актуальною та відповідає потребам сьогодення.

Наукова новизна результатів дослідження.

Наукову новизну мають такі результати дисертаційного дослідження: вперше науково обґрунтовані передумови та чинники становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні; виділені та охарактеризовані етапи становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх

фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.); визначені поняття «фахівець із зв'язків з громадськістю», «майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю». Також у дослідженні удосконалено зміст, форми та методи освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в закладах вищої освіти України; подальшого розвитку дістали наукові положення щодо неперервної освіти майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційне дослідження вирізняється ґрунтовністю наукових положень, висновків та рекомендацій, що підтверджується значною джерельною базою дослідження, використанням комплексу дослідницьких методів, ґрунтовним ретроспективним та порівняльним аналізом процесу становлення професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні та за кордоном.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Змістовно дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Анотація до дисертації за змістом і структурою відповідає встановленим вимогам.

У **вступі** до дисертації обґрунтовано актуальність теми дослідження, показано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, подано дослідницьку мету та розкрито завдання дослідження. Чітко визначено його об'єкт та предмет. Обґрунтовано хронологічні межі дослідження, описано його джерельну базу. Окреслено методологічні та теоретичні основи, методи дослідження та визначено наукову новизну отриманих результатів. Показано його практичне значення, наведено дані щодо впровадження та апробації отриманих результатів, здійснених публікацій результатів дослідження, особистого внеску у спільних працях та структури роботи.

У **першому розділі «Професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю як педагогічна проблема»** дослідницею окреслено основні здобутки українських дослідників, викладачів та практиків у галузі зв'язків із громадськістю, а саме: моделі, цілі такої підготовки, критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців із зв'язків із громадськістю, технології та педагогічні умови формування окремих складових професійної компетентності PR-фахівців тощо.

На основі здійсненого аналізу автором було уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема, визначено зміст таких дослідницьких категорій: «професійна підготовка», «фахівець», «освітньо-кваліфікаційний рівень», охарактеризовано окремі освітньо-кваліфікаційні рівні та ступені вищої освіти, а також терміни, які визначають процедури визнання фаху.

При розгляді категорії «фахівець із зв'язків з громадськістю» автором здійснено аналіз специфіки відповідної професійної діяльності. Зокрема, відокремлено поняття «зв'язки з громадськістю» та «пропаганда», розглянуто різні підходи до визначення поняття «публік релейшнз» («public relations») тощо. Проаналізовані напрацювання вчених та практиків щодо вимог, якостей, професійних задач, знань та умінь PR-фахівця. На основі здійсненого аналізу автором надається визначення поняття «фахівець із зв'язків з громадськістю» та «майбутній фахівець із зв'язків з громадськістю».

У другому розділі *«Становлення та розвиток професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків із громадськістю в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ століття»* автором було виокремлено передумови та чинники виникнення професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.).

Насамперед дослідниця уточнює зміст самих понять «передумова» та «чинник», пояснює їхній взаємозв'язок та обирає класифікацію, що бере за основу здійсненого аналізу. Надалі послідовно розглядаються історичні, політичні, економічні, культурні, психологічні та педагогічні передумови виникнення професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні.

Автором здійснено досить змістовний ретроспективний аналіз становлення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні, окреслено перелік нормативно-правових актів, що супроводжували процес такого становлення, охарактеризовано етапи та визначено тенденції становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні у другій половині ХХ на початку ХХІ ст. Автор справедливо зазначає проблему відсутності єдиних вимог до обов'язкових компетентностей та результатів навчання майбутніх PR-фахівців за умови відсутності державного стандарту такої підготовки, що зумовлює значні відмінності у змісті підготовці таких фахівців у закладах вищої освіти України. Визначені етапи є досить чіткими, мають певні характерні особливості та означені сутнісними та якісними змінами - тенденціями у розвитку відповідної підготовки.

У третьому розділі *«Актуалізація зарубіжного досвіду з професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у сучасні ЗВО України»* проведено ґрунтовний аналіз досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у США та низці країн Західної Європи. Особливо підкреслимо доцільність зосередження уваги автора на обґрунтуванні важливості етичної складової діяльності PR-фахівця, розкритті міжнародного досвіду забезпечення етики та професійної відповідальності фахівців із зв'язків з громадськістю. Автор чітко та змістовно описує особливості професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у закладах вищої освіти США, Великобританії, постсоціалістичних країнах, виділяє та аналізує різні моделі такої підготовки.

Окремо проаналізований зарубіжний досвід щодо найбільш перспективних навчальних технологій, що можуть бути використані у професійній підготовці фахівців із зв'язків з громадськістю, надано їхню характеристику.

Також у розділі здійснено аналіз ключових компетентностей, які мають бути сформовані у фахівців із зв'язків з громадськістю, підкреслено потребу у розвитку комунікативної та медіакомпетентності.

На основі аналізу зарубіжного досвіду та кращих здобутків теорії та практики професійної підготовки PR-фахівців автором сформульовано рекомендації щодо подальшого вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в ЗВО України.

Висновки відповідають поставленим задачам, висвітлюють усі здобуті в процесі дослідження результати.

Список використаних джерел достатній і показує, що зміст дисертації базується на ґрунтовному інформаційному пошукові в ракурсі визначеної проблеми.

У додатках до дисертації наведено деякі узагальнюючі таблиці, ілюстрації, окремі нормативні документи щодо змісту професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в ЗВО України (витяги з освітньо-професійних програм підготовки, навчально-методичних комплексів, робочі навчальні програми тощо), список публікацій автора за темою дисертації, відомості про апробацію та довідки про впровадження результатів дисертаційного дослідження.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.

Практична значущість результатів дослідження пов'язана із розробкою змістово-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю у ЗВО України, а також рекомендацій із впровадження

зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю у вітчизняний освітній процес з цієї підготовки.

Результати дослідження можуть бути використані у процесі професійної підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю у закладах вищої освіти України, при викладанні PR-дисциплін фахівцям різних спеціальностей, розробці освітніх та професійних стандартів, освітньо-професійних програм, укладанні навчальних планів і робочих навчальних програм, у розробці навчально-методичних комплексів дисциплін, підготовці підручників та навчальних посібників, при проведенні досліджень з проблем підготовки фахівців у сфері public relations тощо.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи відображено у достатній кількості публікацій автора, зокрема: 28 наукових публікаціях, серед яких 25 – є одноосібними, 7 статей – у наукових фахових виданнях України, 4 статті – у зарубіжних періодичних виданнях; 12 тез – у збірниках міжнародних науково-практичних конференцій, 2 тези – у збірниках всеукраїнських науково-практичних конференцій, 3 методичних посібники (у співавторстві).

Відповідність автореферату основним положенням дисертації

Автореферат відображає зміст і структуру дисертації, дає чітке уявлення про особливості проведеного дослідження та його результати. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення.

Дисертаційне дослідження проведено на достатньому науково-методичному рівні, однак не позбавлене окремих недоліків:

1. Враховуючи тему дослідження, доцільно було б додати до переліку використаних дослідницьких методів методи історико-педагогічного дослідження (порівняльно-історичний, ретроспективний, логіко-хронологічний, генетичний, причинно-наслідковий тощо).

2. Назви підрозділів 1.1 бажано було б зробити більш змістовними, такими, що відображують зміст дисертаційної праці. Зокрема, підрозділ 1.1. «Теоретичні засади дослідження» за змістом в основному присвячений аналізу досліджень теорії та практики професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю, відповідно його можна було назвати саме так. Підрозділ 1.2. називається «Характеристика базових понять дослідження», однак у ньому розглядається специфіка професійної діяльності фахівця із зв'язків з громадськістю.

3. У підрозділі 1.2 (с. 58) та у подальших розділах автором неодноразово вказується на проблему відсутності стандарту вищої освіти для професійної підготовки фахівців в галузі зв'язків із громадськістю. Водночас на сьогодні така підготовка реалізується у межах спеціальності – 061 «Журналістика», з якої ще у 2019 році було затверджено Стандарт вищої освіти (Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 06 Журналістика, спеціальність 061 Журналістика. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 864), що бажано було б відмітити у роботі.

4. Вважаємо, що надане автором визначення поняття «фахівець із зв'язків з громадськістю» потребує доопрацювання. У визначенні вказано, що «фахівець із зв'язків з громадськістю» – це особа, яка отримала спеціальну освіту, володіє високим рівнем кваліфікації... По-перше, вираз «спеціальна освіта» є невдалим, оскільки «спеціальна освіта» сьогодні є однією з спеціальностей галузі Освіта / Педагогіка та позначає навчання осіб, які мають психічні та фізичні порушення. По-друге, не зрозумілим є вираз «володіє високим рівнем кваліфікації». Згідно Закону України «Про вищу освіту» (розділ 1, ст. 1, пп. 12) «кваліфікація - офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту». Отже, за результатами навчання фахівцю присвоюється певна кваліфікація, яка вказується у дипломі, а не визначається її рівень.

5. У роботі виділено та охарактеризовано етапи становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні у другій половині ХХ на початку ХХІ ст. Водночас чітко не зазначено, чому останній період обмежується 2017 роком. До речі, щодо останнього етапу також спостерігаються розбіжності – у табл. 2.17 (с. 136) останній (п'ятий) етап обмежений 2014-2016 роками, а у висновках до розділу 2 на наступній сторінці (с. 137) – 2014-2017 роками.

6. Робота значно виграла б, якщо б автор здійснив більш глибокий порівняльний аналіз змісту підготовки фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні та за кордоном.

7. У дисертації зустрічається багато граматичних та орфографічних помилок, русизмів, огріхів. Наприклад, на с. 115 «Задоволення портреби у навчальній, професійній, вітчизняній літературі»; на с. 152: «бакалавр музики». Також присутнє дублювання окремих фрагментів тексту. Зокрема, на с. 82-83 та с. 93 викладені аналогічні відомості.

Зазначені зауваження та побажання не є принциповими та не впливають на позитивну оцінку даного дослідження.

Загальна оцінка дисертації, висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам та можливість присудження наукового ступеню.

Дисертаційна робота Рябець Ірини Володимирівни за темою «Професійна підготовка майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку теорії і методики професійної освіти.

Це дає підстави зробити висновок про те, що представлене дослідження відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами, внесеними Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., а її автор – Рябець Ірина Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент -
завідувач кафедри педагогіки та психології
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
доктор педагогічних наук, професор

М. В. Артющина

